

Planbureau voor de Leefomgeving

Toegang voor iedereen?

Een analyse van de (on)bereikbaarheid van voorzieningen en banen in Nederland

dr. Jeroen Bastiaanssen & Marnix Breedijk

Aanleiding

- › Mobiliteit belangrijke voorwaarde voor deelname samenleving: werk, voorzieningen, sociale contacten.
- › Vervoersysteem (en RO) als voorwaarde mobiliteit.
- › Onvoldoende mobiliteit (bereikbaarheid) kan deelname aan samenleving belemmeren: 'Vervoersarmoede'.
- › Kabinetsstandpunt 'Bereikbaarheid op peil': "Iedereen in Nederland heeft er recht op dat belangrijke voorzieningen [...] goed te bereiken zijn." (p.4, 2025)
- › Ontwerp Nota Ruimte: locaties wonen, werk, voorzieningen irt bereikbaarheid

PBL-Bereikbaarheidsproject

- › In de praktijk is mobiliteitsbeleid vooral gericht op functioneren van het vervoersysteem: nadruk op bestrijden files, faciliteren verkeersdoorstroming, en efficiënt OV.
- › Bereikbaarheidsindicatoren ontwikkeld om per buurt inzicht te geven in de toegang tot voorzieningen en banen, met verschillende vervoerswijzen.
- › Er zijn geen (minimum) normen voor bereikbaarheid, dus hanteren aantal bereikbare voorzieningen en banen binnen 'lage reistijdgrens' (15 of 30 minuten) en 'hoge reistijdgrens' (30 of 45 minuten).

Bereikbaarheidsindicatoren in 3 stappen

- *Bestemmingenlocaties*: banen en voorzieningen (zorginstellingen, scholen, supermarkten, groengebieden).
- *Herkomstlocaties*: CBS buurten (circa 14.000), gecombineerd met microdata inwoners (sociaaleconomische kenmerken).
- *Reistijdanalyses*: OSM i.c.m. reistijden voor lopen, fiets, OV, auto, (incl. combinaties), per dag (di/zo) en tijdstip (spits- en daluren).

Aanzienlijke verschillen in bereikbaarheid

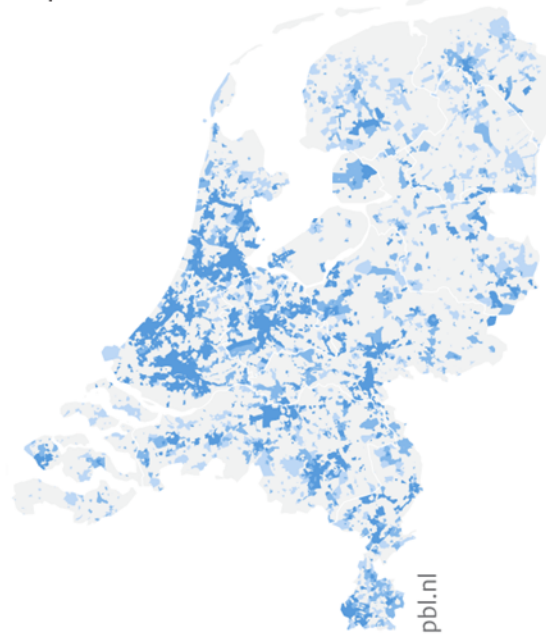
- Mensen met toegang tot een auto hebben veruit de hoogste bereikbaarheid van voorzieningen en banen, zelfs in de spits.
- Mensen die aangewezen zijn op OV, fiets of lopen hebben aanzienlijk minder bereikbaarheid. Dat geldt voor het landelijk gebied, maar óók voor de stadsranden en dorpen.
- De fiets kan weliswaar bijdragen aan bereikbaarheid, maar buiten de steden is de fietsbereikbaarheid van (bovenlokale) voorzieningen en banen vaak beperkt.

Bereikbaarheid ziekenhuizen (incl. poli) per vervoerswijze binnen 45 minuten reistijd, 2022

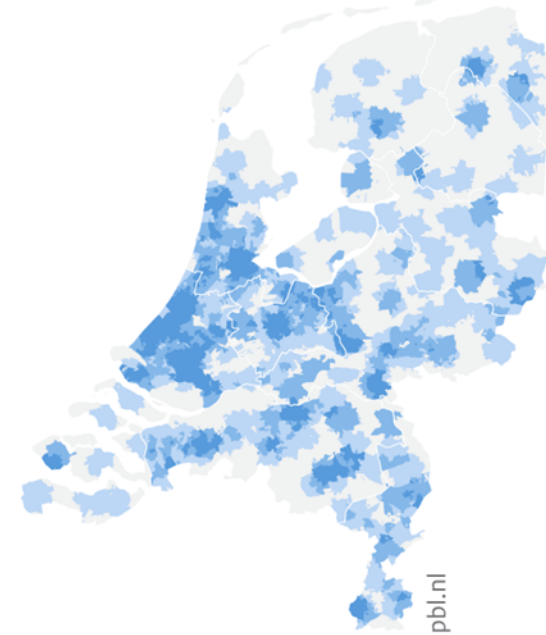
Auto

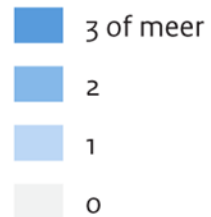
Openbaar vervoer

Fiets

Aantal bereikbare ziekenhuizen

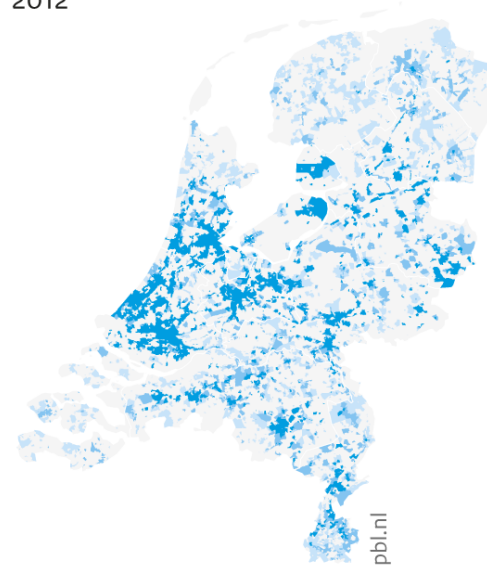

Bron: CBS, RIVM, OSM, Stichting OpenGeo, TomTom; bewerking PBL

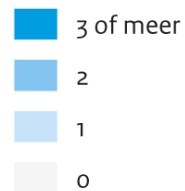
- 30% ouderen kan geen enkel ziekenhuis of buitenpoli bereiken binnen 30min. reizen met OV, 13% ook niet binnen 45min.
- Raakt aan belang van toegang tot zorg (Kelly et al., 2016).

Ov-bereikbaarheid ziekenhuizen (incl. poli) binnen 45 minuten reistijd, 2012 – 2022

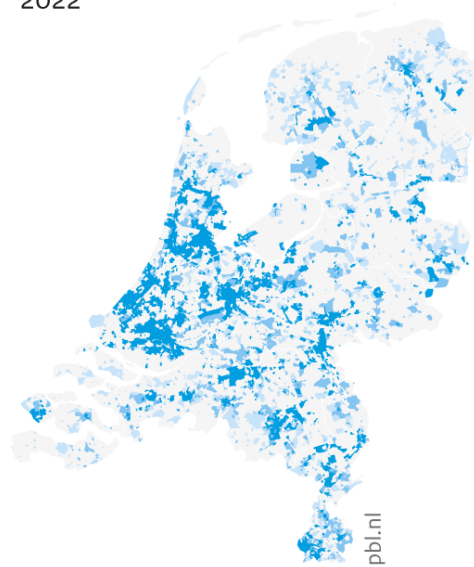
2012

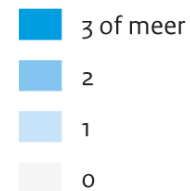
Aantal bereikbare ziekenhuizen

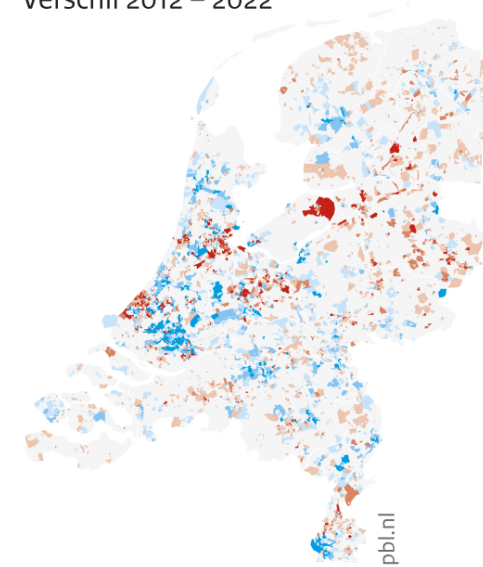
2022

Aantal bereikbare ziekenhuizen

Vershil 2012 – 2022

Vershil aantal bereikbare ziekenhuizen

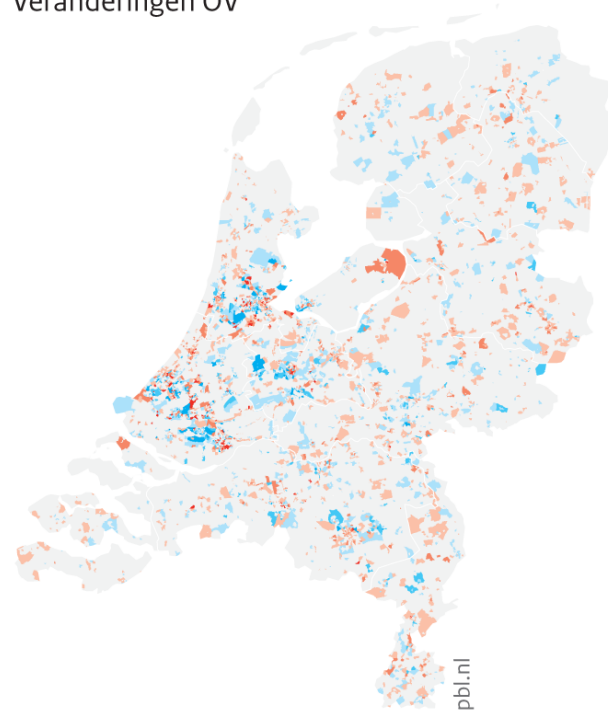

Bron: RIVM; bewerking PBL

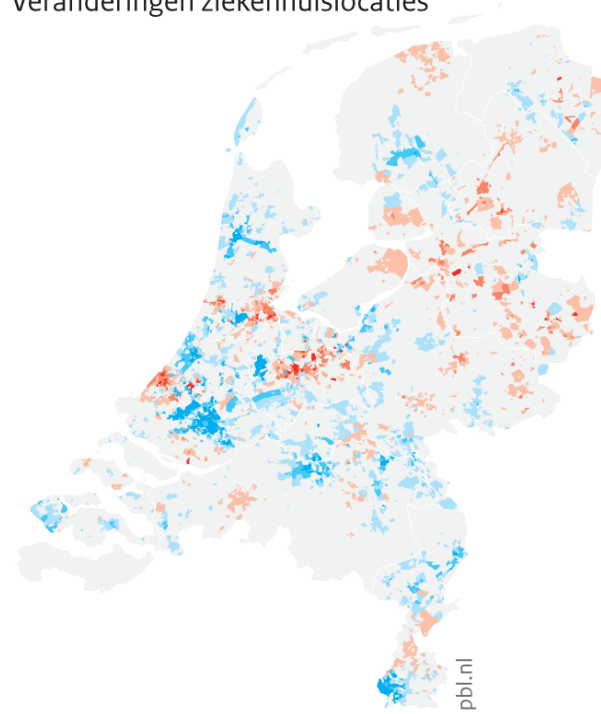
- Verschillen in bereikbaarheid zijn tussen 2012 en 2022 toegenomen.
- In 2012 kon 9% van de ouderen geen enkel ziekenhuis binnen 45 minuten met ov bereiken, in 2022 is dit toegenomen tot 13%.

Decompositie OV-bereikbaarheid ziekenhuizen (incl. poli) binnen 45 minuten reistijd, 2012 – 2022

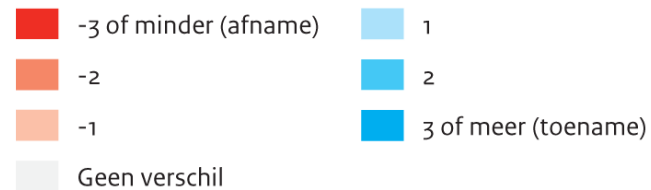
Veranderingen OV

Veranderingen ziekenhuislocaties

Vershil aantal bereikbare ziekenhuizen

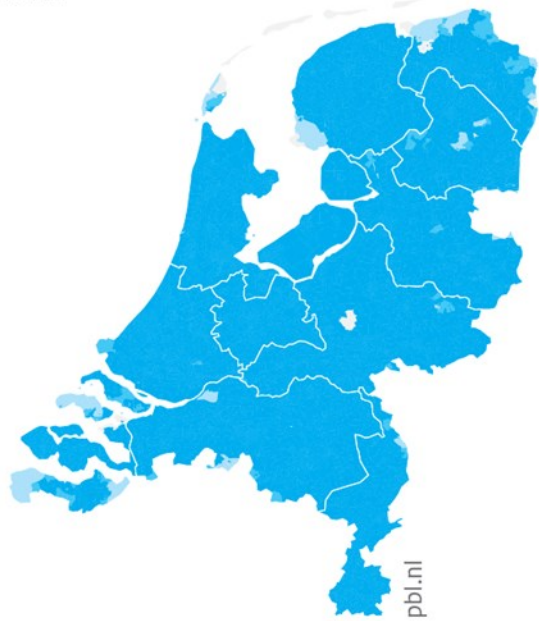

Bron: RIVM; bewerking PBL

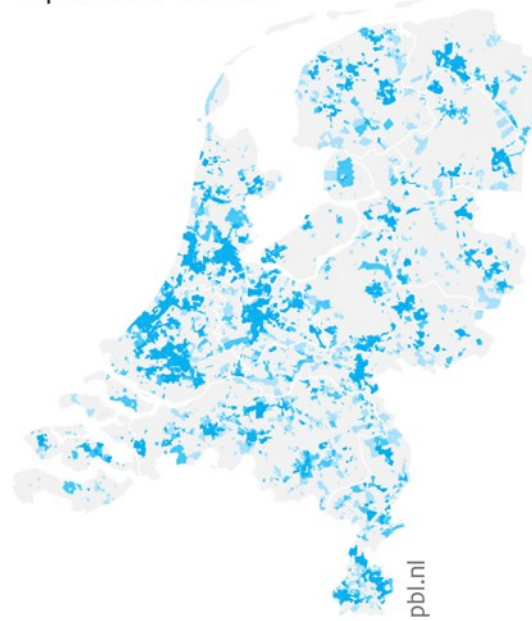
- Afname in ov-bereikbaarheid wordt zowel veroorzaakt door afschaling van ov als door verandering ziekenhuislocaties.

Bereikbaarheid havo/vwo-scholen per vervoerswijze binnen 30 minuten reistijd, 2022

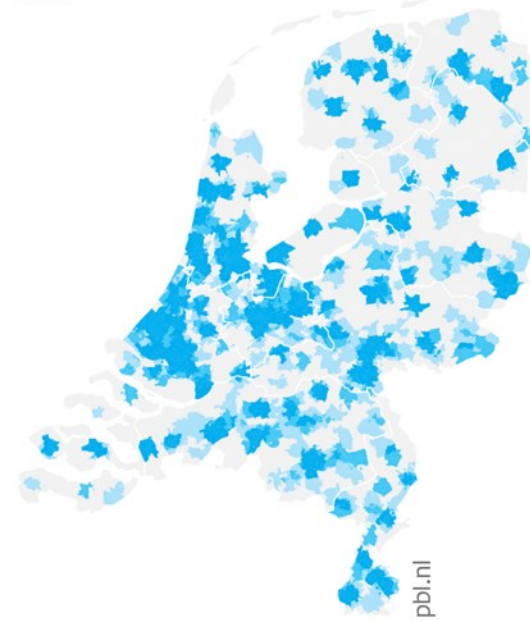
Auto

Openbaar vervoer

Fiets

Aantal bereikbare scholen

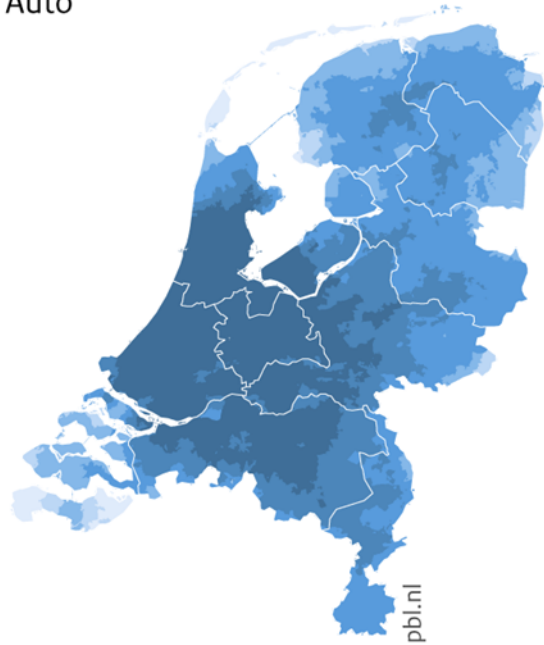

Bron: CBS, RIVM, OSM, Stichting OpenGeo, TomTom; bewerking PBL

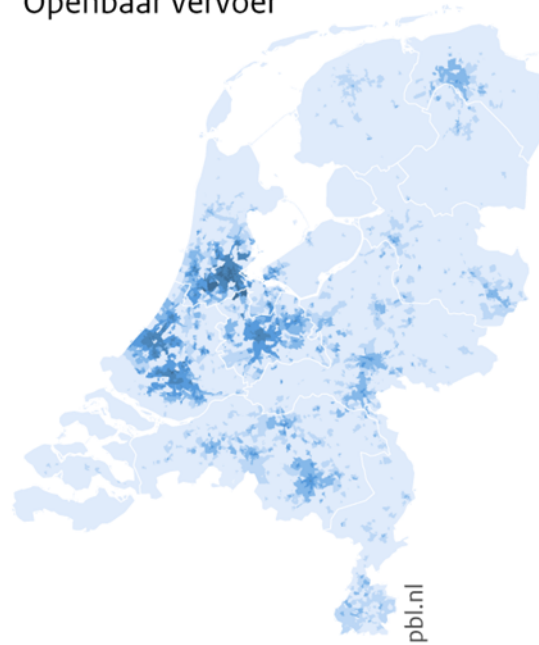
- 16% jongeren kan geen enkele havo/vwo-school bereiken binnen 30min fietsen, 10% geen enkele vbo/vmbo school.
- Raakt aan keuzevrijheid en onderwijsdeelname (Hopson et al., 2022).

Bereikbaarheid arbeidsplaatsen per vervoerswijze binnen 45 minuten reistijd, 2022

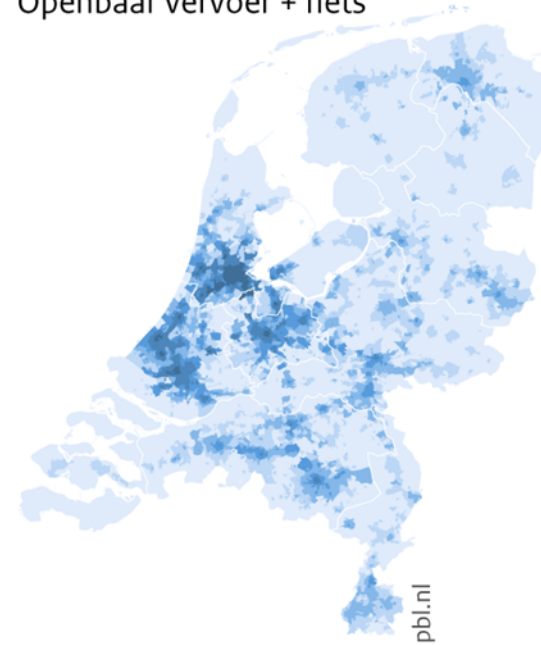
Auto

Openbaar vervoer

Openbaar vervoer + fiets

Aantal (duizend bereikbare banen)

Bron: CBS, LISA, OSM, Stichting OpenGeo, TomTom; bewerking PBL

- Autobereikbaarheid in de spits ruim 3 keer hoger dan ov-bereikbaarheid, en 2,5 keer hoger dan ov+fiets.
- Toegang tot auto en hogere bereikbaarheid vergroten de kans op (betere) baan (Bastiaanssen et al., 2020).

Conclusies

- Vooral beperkte bereikbaarheid per OV en fiets in stadsranden, dorpen en in landelijk gebied. De autobereikbaarheid is aanzienlijk hoger, zelfs met files op (snel)wegen in de Randstad.
- Bereikbaarheidspatronen weerspiegelen historische ontwikkelingen in ruimtelijke ordening en inrichting vervoersysteem, maar zijn niet onveranderlijk.
- Patroon van (on)bereikbaarheid is gedeeltelijk het gevolg van politieke keuzes: banen en voorzieningen op autolocaties, OV geconcentreerd in en tussen de steden.

Hoe nu verder?

- Om de bereikbaarheid op orde te houden en te verbeteren kun je aan verschillende knoppen draaien:
  - Investeren in ov- en fietsnetwerk, juist ook op plekken waar veel mensen zijn geraakt door afgenomen bereikbaarheid;
  - Locaties nabij stedelijke centra en rond ov-knooppunten beter benutten voor voorzieningen en werkgelegenheid;
  - Woningbouw op dergelijke locaties kan hoge bereikbaarheid bieden en aansluiten bij de bestaande ov-, fiets en wandelnetwerken.
- Welk minimumniveau voor bereikbaarheid voldoende is of welk maximumniveau voor bereikbaarheidsverschillen acceptabel, is een politieke keuze.

Colofon

Contact:

Jeroen.bastiaanssen@pbl.nl

Weblink rapport:

<https://www.pbl.nl/onderwerpen/mobiliteit/overzicht/bereikbaarheid-nederland>